

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

28ste JAARGANG, NUMMER 3, MAART 1992

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redaktie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

DE SELEKTIEVE VERONTWAARDIGING VIERT HOOGTIJ

Na de kapitulatie van Duitsland op 5 mei 1945 hebben we de foto's in de kranten gezien: NSB-ers die werden opgehaald. Erg verheffend waren ze niet. Uit persoonlijke ervaringen herinneren we ons, dat in ons dorp deze mensen werden opgehaald op een grote platte boerenwagen. Niet alleen zij die wat op hun geweten hadden, maar ook zij die alleen maar lid van de NSB waren geweest, maar zich verder netjes hadden gedragen. Op die hobbende wagen moesten ze zich staande zien te houden toen ze aan de dorpsbevolking werden getoond. En het gepeupel liep er achteraan te joelen en te jouwen, spuwend en met paardevijgen gooiend. Het was een walgelijk schouwspel. Door mensen aan dergelijke vernederingen bloot te stellen geeft men blijk zelf niet vrij te zijn van een nazi-mentaliteit. Ook in de Nederlandse interneringskampen voor de NSB-ers zijn trouwens dingen gebeurd, die direkt deden denken aan de methodes van de bewakers der nazi-kampen. En wij menen dat een ieder, die zich schuldig maakt aan het martelen en vernederen van anderen, het recht heeft verspeeld over andermans vernederende handelingen te klagen.

Zo menen wij ook, dat een ieder die altijd de misdaden en terreur van het Stalin-bewind heeft goedgepraat en bejubeld, mede schuldig is aan die misdaden. Waarom zouden zij niet medeschuldig zijn? Zijn zij, die de misdaden van het Hitler-bewind hebben toegejuicht, ook niet medeschuldig aan de moord op zes miljoen joden, om van de rest maar niet te spreken? Wij houden niet van die selektieve verontwaardiging, want die is nooit echt. Iemand die de misdaden van het Hitler-regiem veroordeelt, maar die van het Stalin-bewind goedpraat, is niet echt tegen het martelen en vernederen. Neen, hij is tegen het martelen en vernederen van bepaalde groepen. Andere groepen daarentegen mogen van hem wel worden gemarteld en vernederd. Met het veroordelen van de, in de tweede wereldoorlog bedreven, Duitse oorlogsmisdaden en het goedpraten van de terreurbombardementen der geallieerden op de Duitse steden, bombardementen waarvan in hoofdzaak slechts vrouwen, kinderen en grijsaards het slachtoffer waren, geeft men blijk niet tegen oorlogsmisdaden te zijn, doch alleen tegen die van een der partijen.

Deze selektieve verontwaardiging gaat vaak zo ver, dat men over de misdaden van een der partijen zwijgt en die van de tegenpartij zo breed mogelijk etaleert. Sommige mensen

praatten en schreven immer maar over de Duitse oorlogsmisdaden, maar zwegen over die der geallieerden. Ook zwegen ze over de misdaden door 'onze jongens' in Indonesië bedreven tijdens de 'politieele akties'. Over de misdaden der Amerikanen in Vietnam hoorde men hen niet. My Lai, het afslachten van een heel Vietnamees dorp achtten zij blijkbaar géén oorlogsmisdaad. Wij gruwen van die selektieve verontwaardiging, een verontwaardiging die vals is.

De verontwaardiging ten opzichte van de Verenigde Staten ontbrak geheel en al bij velen ten tijde van de oorlog in Vietnam. Een partij als die van de sociaaldemokraten (de PvdA) achtte het optreden der Amerikanen in Vietnam volkomen terecht. Een blad als *Het Parool* wilde geen kwaad woord horen van het handelen der Amerikanen. Pas in de laatste fase, toen iedereen zag aankomen dat de oorlog in Vietnam door de V.S. zou worden verloren, en in heel de wereld het optreden der Amerikanen steeds meer werd veroordeeld, ja toen gooide men het roer om. Toen bleek dat ze op het verkeerde paard hadden gewed durfden ze wel met kritiek te komen. En hetzelfde gold voor de meeste politici.

Hoe anders was de situatie toen bolsjewistisch Rusland Afghanistan binnenviel. Heel de 'demokratische' wereld sprak er schande van. En men zal toch niet kunnen beweren, dat het optreden der Russen in Afghanistan nog smeriger was dan die der Amerikanen in Vietnam. Nee, wij geloven zelfs, dat het optreden der Amerikanen aldaar gruwelijker was dan dat der Russen in Afghanistan. Van een Afghaanse 'My Lai' hebben we nooit gehoord en men kan gerust aannemen, dat het wel heel breed zou zijn uitgemeten als dat wel het geval zou zijn geweest. Ook van het gebruik van *Agent Orange* met de uiterst giftige stof *dioxine* in Afghanistan is ons niet bekend. Honderduizenden Vietnamezen zijn daaraan een vreselijke dood gestorven en nog jaarlijks sterven er duizenden de kankerdood omdat ze met *Agent Orange* in aanraking zijn geweest. Maar niet alleen de Vietnamezen onder vinden de naweeën van *Agent Orange*, ook de Vietnam-veteranen in de V.S. zijn met die giftige stof in aanraking geweest en vele Amerikaanse soldaten zijn eraan gestorven. Ook van de Vietnam-veteranen sterven er nog velen of zijn voor hun leven lang invalide.

De inval der Russen in Afghanistan en hun optreden aldaar was dus zeker niet erger dan die der Amerikanen in Vietnam. Maar de verontwaardiging van de 'demokratische' wereld was ten opzichte van de USSR vele, ja vele malen groter dan die tegen de V.S.. En men kan gerust stellen dat elke overheid, die de ene misdaad breed uitgestald laat zien en de andere verdoezeld en met de mantel der liefde bedekt, zelf in voorkomende gevallen tot dezelfde misdaden in staat moet worden geacht.

Die selektieve verontwaardiging vinden we ook terug bij veel joden. Er zijn daaronder veel Henriëtte Boassen ¹⁾, die alles wat de Israelische machthebbers doen, bejubelen en toejuichen. Maar ze zwijgen over de misdaden die worden begaan tegen de Palestijnen. Die acht men blijkbaar gerechtvaardigd. En als er gepraat wordt over het feit, dat de Israelische leiders niet met de PLO willen praten, dan papagaaien ze die leiders na, dat de PLO-ers terroristen zijn. Natuurlijk zijn ze dat. Men vergeet daarbij echter, dat de Israelische leiders zelf de grootste terroristen zijn geweest toen de staat Israël nog geen feit was. Niet alleen de vorige premier Menachim Begin, maar ook de huidige Yitzak Shamir, deinsde er in de jaren voor 1948 niet voor terug om bommen te leggen in warenhuizen en bioskopen. In 1948 deden Begin en Shamir, samen met leden van de extremistische Stern-groep, een aanval op het Arabische dorp Dair Yassoeb bij Jeruzalem. Er werden ruim 250

1) Henriëtte Boas is een Amsterdamse jodin, die op ook maar de minste kritiek op Israël, reageert met een ingezonden stukje (veelal in *Het Parool*), waarin het praten en handelen van Israël wordt goedgepraat.

dorpelingen vermoord. Een 'My Lai' in het groot. Daarvóór hadden zij een vleugel van het King David-hotel in Jeruzalem opgeblazen, waarbij ruim 90 Britse militairen de dood vonden. Deze bommenleggers en moordenaars hebben dus het recht verspeeld om over het terrorisme van de Palestijnen te klagen en de Henriëtte Boassen moet men daarom dan ook rangschikken onder de mensen die altijd selektief verontwaardigd zijn en alle terrorisme van Israël goedpraten, maar wel kragen over het leed de joden in Nazi-Duitsland aangedaan. Oog voor het leed der Palestijnen hebben zij echter geenszins.

Een heel sterk staaltje van selektieve verontwaardiging maken we momenteel mee in de Bondsrepubliek Duitsland. Wat is het geval? In juni 1934 veroordeelden nazi-rechters de latere Stasi-baas van de DDR, Erich Mielke, tot de doodstraf wegens moord op twee politieagenten, gepleegd in 1931 te Berlijn. Mielke zat toen echter allang in Moskou, waarheen hij meteen na de moord was gevlucht. Het vonnis kon dus niet ten uitvoer worden gebracht. Nu, meer dan 60 jaar na de moord, vervolgt de Duitse overheid de 84-jarige Mielke daarvoor alsnog. Hoe men denkt over de moord, of over Mielke als Stasi-baas in de DDR, doet niet ter zake. Maar het is toch wel hondsbrutaal, dat de overheid van een staat, die in de jaren na de tweede wereldoorlog ontelbare hoge nazifiguren op belangrijke posities heeft benoemd (onder andere nazi-rechters, die velen de dood in hebben gestuurd), een dergelijk proces durft te beginnen. En ook Erich Honecker willen ze nog vervolgen voor het feit, dat hij het bevel heeft gegeven op mensen, die over de muur wilden vluchten, gericht te schieten. Diezelfde overheid die Honecker nu wil vervolgen, heeft met de vroegere DDR diverse overeenkomsten gesloten en het staatshoofd van de DDR, Erich Honecker, met de meeste achting in Bonn ontvangen. Men zou van de overheid van de BRD iets meer bescheidenheid mogen verwachten. Maar dat is iets wat machthebbers nooit kunnen opbrengen.

Een ander sterk staaltje van selektieve verontwaardiging was die over de inval van Saddam Hoessein in Koeweit. Men behoeft geen sympathie voor Hoessein te hebben (en dat hebben wij zeker niet), om de verontwaardiging over de inval in Koeweit huichelachtig te noemen. Juist de V.S., die de grootste aanstichters waren van de Golfoorlog, hebben het minste recht over die inval verontwaardigd te zijn. Hoe vaak zijn zij niet de invallers geweest. Denken we alleen maar aan Grenada en Panama. En hoeveel 'demokratische' regeringen hebben zij niet helpen omverwerpen opdat er een diktatuur kon komen. Guatemala, Chili en Griekenland zijn er o.a. duidelijke voorbeelden van. Trouwens, nog maar heel kort geleden heeft Bush in een rede duidelijk gemaakt wat de werkelijke bedoeling van de Golfoorlog was. Met die oorlog, verklaarde hij, hebben wij de olievoorziening van ons Amerikanen veilig gesteld. Ook hun afschuif van Saddam Hoessein is maar gespeeld, want het militaire apparaat waarover Hoessein beschikte is hem geleverd door de Westerse 'demokratieën'.

Zeker, we weten het, het is een lange weg van de opgehaalde NSB-ers in ons dorp tot de oorlog in Vietnam, Afghanistan, de Golfoorlog, de Stalin-terreur, de brutaliteit der Duitse machthebbers en de terreur van Israël. Maar de selektieve verontwaardiging ten opzichte van die NSB-ers verschilt in wezen niet van die ten opzichte van de Stalin-terreur en de inval in Koeweit. En ook niet met het ontbreken van de verontwaardiging ten opzichte van de misdaden van de V.S. en bij veel joden in het geval Israël. Er is alleen een gradueel verschil. De misdaden, de martelingen en vernederingen van echte of vermeende tegenstanders worden altijd breed uitgemeten en die van eigen bewind of van bevriende naties verdoezeld of vergoelijkt. Volgens ons echter is martelen en vernederen altijd een misdaad, door wie ook bedreven.

WIE ZIJN DE FRAUDEURS EN PROFITEURS? DAT ZIJN DE ONDERNEMERS

Men herinnert zich vast nog wel de massale optocht van de boeren met hun tractoren naar het Binnenhof in Den Haag enige jaren geleden. Ze waren ontevreden over het landbouwbeleid van de regering, omdat de subsidies voor de landbouwprodukten werden verlaagd vanwege afspraken binnen de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Het opmerkelijke is nu, dat de ondernemers, dus ook de boeren, zich er altijd op beroepen 'vrije' ondernemers te zijn. Zij hebben dan ook de pest aan overheidsbemoeienissen, althans zolang die geen voordeel opleveren.

Neem nu de boeren: tot aan de tweede wereldoorlog hebben ze de landarbeiders op een verschrikkelijke manier uitgebuit. Er was een dusdanig overschot aan landarbeiders, dat ze de lonen uiterst laag konden houden. Daarbij beriepen ze zich op de kwestie van vraag en aanbod. Reeds in 1867 verklaarde één van de leden van de Noorderafdeling der Groninger Maatschappij van Landbouw en Nijverheid:

„Aan de vraag, of de daglonen hier al niet hoog genoeg zijn en wel evenredig met de steeds in prijs stijgende levensbehoeften, kan niets ter wereld en door niemand hoege-naamd wat gedaan worden. Het is en blijft een onveranderlijke waarheid, al is die soms voor het meelijdend oor wat hard: de vraag regelt het aanbod’.”

In 1883 verklaarde de afdeling Beerta van dezelfde landbouwmaatschappij:

„Er zijn teveel werkers en er is te weinig vraag. Vraag en aanbod regelen de daghuren.”

Door dat teveel aan landarbeiders konden de boeren de lonen dan ook bijzonder laag houden, zoals we reeds zeiden, maar het was er ook de oorzaak van, dat de mechanisatie van de landbouw zich pas heeft voltrokken na de tweede wereldoorlog. Daarvóór was investeren in machines niet rendabel genoeg. Door de lage lonen konden de boeren meer winst maken door gebruik te maken van de arbeidskracht der landarbeiders.

Akkoord, de vraag regelt het aanbod. Maar dat geldt ook voor de prijzen. Hoe meer aanbod van produkten, hoe lager de prijzen. Dat is dan ook sedert tientallen jaren het geval. Dat zag er dus heel slecht uit voor de boeren, die soms moesten interen op hun, ten koste van de landarbeiders, vergaard vermogen. Maar zie, de overheid kwam te hulp met subsidies. De EEG kocht de voorraden op tegen bepaalde prijzen, die natuurlijk veel hoger lagen dan de marktprijzen, want die worden immers bepaald door vraag en aanbod. Het resultaat was dat op een gegeven moment de koelhuizen van de EEG uitpuilden van de landbouwprodukten, melkpoeder, boter en vlees. Ook met de hoeveelheid graan wist de EEG zich geen raad. Er moest dus minder worden geproduceerd en de subsidies moesten omlaag. Toen dat gebeurde was de hele landbouwwereld in rep en roer. Vergeten was hun filosofie: de prijs wordt geregeld door vraag en aanbod. Die werd alleen dienstig geacht om ten koste van de landarbeiders vermogens te vergaren. Nu die gevaar liepen kwam de overheid hen niet voldoende te hulp, vonden ze. Vandaar die vele boeren met tractoren op het Binnenhof.

De overheid, die nimmer een woord van protest had laten horen tegen de vroegere lage lonen van de landarbeiders, kwam hen nog wel op alle mogelijke manieren te hulp. Zo mochten de boeren zelfs vele akkers braak laten liggen en kregen eerst 1500 en later zo'n 1800 gulden per hektare als compensatie. Stel u even voor: een boer die 50 hektare bezit

(en dat is heel gewoon in bepaalde streken, er zijn er ook heel wat met 100 hektare) kan momenteel zo 90.000 gulden ontvangen als hij al zijn land braak laat liggen. Hebt u medelijden met de boeren? Wij beslist niet.

Maar wat voor de boeren geldt geldt voor alle ondernemers. Ze moeten niets hebben van overheidsbemoeienissen, maar staan te dringen op de stoep van diezelfde overheid om subsidie aan te vragen. En de overheid voldoet in de regel gaarne aan die verzoeken. En ook wanneer er geen verzoek is ingediend, dan zorgt de overheid wel uit zichzelf, dat de ondernemers aan hun trekken komen. Hoeveel geld is er door de overheid niet gestoken in de scheepsbouw? Allemaal onder het motto, dat daarmee de werkgelegenheid wordt gestimuleerd. Hetzelfde was het geval met Philips. Dat bedrijf kreeg een aantal jaren geleden 300 miljoen gulden voor het onderzoek naar chips. Men weet het: het hele chips-geval van Philips is uitgedraaid op een grote flop. En waar is het personeelsbestand het meeste gedaald? Juist, in de scheepsbouw en bij Philips.

Heel bont maakte de minister van Economische Zaken, Andriessen, het wel. Enige weken terug verraste hij een aantal bedrijven met een douceurtje van in totaal tientallen miljoenen. Die bedrijven deden aan onderzoeken en/of innovaties. Het opmerkelijke is echter, dat sommige bedrijven verklaarden, dat geld van Andriessen eigenlijk niet nodig te hebben en dat hun onderzoeken ook zonder dat geld gewoon doorgang zouden hebben gevonden. Op vragen in de Tweede Kamer antwoordde Andriessen, dat hij onverdroten door zou gaan met het uitdelen van miljoenen. Dat zou namelijk goed zijn voor de werkgelegenheid. Natuurlijk is dat een drogreden, want bedrijven die onderzoeken doen, hebben niet de bedoeling werk te scheppen, maar dusdanige technologische verbeteringen aan te brengen dat er met minder menselijke arbeidskrachten kan worden geproduceerd. Natuurlijk weet Andriessen dat ook wel en ook het kabinet en de Tweede Kamerleden weten dat wel, maar Andriessen mag rustig doorgaan met het uitdelen van miljoenen. Dat wordt wel weer bezuinigd op welzijnswerkers, verpleegsters en wie al niet meer.

Bezuinigen, jawel, want het kabinet, dat Andriessen zijn miljoenen laat uitdelen, ontziet zich niet allerlei subsidies te korten of geheel op te heffen. Vooral het welzijnswerk moet het ontgelden. Maar ook gehandicapten, bejaarden, bejaardenhuizen en ziekenhuizen krijgen steeds minder geld tot hun beschikking. Want het bedrijfsleven moet gesubsidieerd worden en de zwaksten in de samenleving moeten daarvoor inleveren. Dat is Lubbers' variant op *de sterkste schouders zullen de zwaarste lasten moeten dragen*.

Ja, Lubbers, hij was minister van Economische Zaken in het kabinet-Den Uyl en als zodanig diende hij een wet in, die beoogde de bedrijven die investeerden een deel van het geïnvesteerde kapitaal door de overheid te laten vergoeden. De zogenaamde WIR. Welnu, die wet werd aangenomen en het bedrijf van de gebroeders Lubbers was vrijwel de eerste die er gebruik van maakte, maar wel oneigenlijk. Zo kon Lubbers vier ton in z'n zak steken. Er werd schande van gesproken, ook in de Tweede Kamer. Maar Lubbers lachte in z'n vuusje en dacht: hebben is hebben en krijgen is de kunst. Maar daar moet je dan ook christen-demokraat voor zijn. Hij heeft zich blijkbaar gespiegeld aan de Italiaanse christen-demokratische toppolitici, waarvan heel Italië aanneemt, dat ze banden met de maffia hebben.

Intussen gingen de bezuinigingen door. De ene maatregel volgde op de andere om het levenspeil van hoofdzakelijk de zwaksten in de samenleving te doen dalen. Om te achterhalen of die hongerlijers er soms neveninkomsten bij hadden, werden sociale controleurs aangesteld, „heren” die achter heggen liggen te loeren of een bijstandsvrouw niet in de nacht een vriend ontvangt. Ja, die zich niet ontzien om binnen te dringen om het aantal tandenborstels te tellen. En steeds maar weer werd en wordt er over zwartwerkers

en frauderende bijstands- en steuntrekkers gepraat. En het aantal sociale controleurs werd maar weer eens verhoogd.

En de ondernemers? Dat zijn de grootste fraudeurs, die echter maar weinig in de weg wordt gelegd. Bijna dagelijks kan men de een of andere fraude van een bedrijf in de krant lezen. Niet alleen hebben de grote bedrijven allemaal juridische specialisten in dienst, die naarstig pluizen om mazen in de wet te vinden, ze schromen ook niet de overheid, die hen altijd zo welwillend mogelijk heeft behandeld, op te lichten. Dubieuze praktijken zijn aan de orde van de dag. Neem nou bijvoorbeeld de WIR. Jarenlang hebben de ondernemers daarvan geprofiteerd. Het kabinet Lubbers II nam op een vrijdag het besluit, dat met ingang van de maandag daarop de WIR zou worden beëindigd. En wat gebeurde er? Een ingewijde (waarschijnlijk één der kabinetsleden) maakte het op zaterdagochtend wereldkundig met het resultaat dat vele duizenden ondernemers in dat week-end nog gauw een beroep deden op de WIR. Vrijwel alle notarissen in Nederland waren overbelast. En die ondernemers kregen hun WIR-geld ook nog.

En wat blijkt nu? Uit onderzoek van de belastingdienst is gebleken dat vele duizenden bedrijven fraude hebben gepleegd. De ontvangen bedragen zullen moeten worden terugbetaald en zullen, volgens de belastingdienst 226 miljoen bedragen en waarschijnlijk nog hoger zijn. Van de vele duizenden bedrijven zullen er echter maar 48 voor de rechter moeten verschijnen. Ja, ja, de overheid pakt in het groot frauderende ondernemers wel heel wat zachtmoediger aan dan de zwartwerkers, die uit bittere noodzaak proberen er een paar centen bij te verdienen. Maar dat zijn dan ook arbeiders.

Maar wat ook opvalt is, dat er totaal geen algemene verontwaardiging is ontstaan over deze ondernemersfraude. Wij zijn ervan overtuigd, dat heel politiek Nederland op z'n kop zou staan als er een fraude van die omvang, door zwartwerkers gepleegd, bekend zou worden. Dan zou heel politiek Den Haag (de PvdA voorop) krachtige maatregelen en zware straffen voor de fraudeurs eisen. Ook de media, die de fraude der ondernemers afdoen met een klein berichtje in hun kolommen, zouden dan bol staan van verontwaardiging. Van bijstands- of steuntrekkers tolereert men geen fraude. Voor de ondernemers schijnt het een gewoonrecht te zijn. Hoe dat komt? Wel, in de eerste plaats is het vanzelfsprekend dat de wetgeving aansluit op de economische structuur van het land. Daarmee zijn de wetten per definitie in het belang van ondernemend Nederland. Omdat echter de wet de schijn moet ophouden algemeen, dus voor iedereen geldend, te zijn, wordt altijd een duidelijke scheidslijn getrokken tussen degenen die de wet overtreden en de 'gewetensvolle staatsburger'. En in die situatie werpt niets een klaarder licht op de ware profijthebbers dan het feit, dat ondernemers, zelfs als ze strikt genomen fraude hebben gepleegd, ook dan nog een uitermate soepel kwijscheldingsbeleid tegemoet kunnen zien. Worden ondernemers al eens gepaakt, dan is er altijd een gebrek aan bewijs en worden de bewuste personen vrijgesproken. Hoogstens wordt er iemand van het lagere kader veroordeeld. Mason van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, zijn maatje Van Zon, De Vries van R.S.V en Piet Slavenburg bijvoorbeeld zijn er duidelijke voorbeelden van. Ons kent ons en wij bijten elkaar niet is hun geloofsbelijdenis.

Daarom zullen de grote fraudeurs, de ondernemers, dan ook weinig van de overheid te duchten hebben. Die twee partijen dekken elkaar altijd. Dief en diefjesmaat.

— o —

HEIMWEE NAAR STALIN

In de Russische krant Izvestija verscheen onlangs een merkwaardig bericht. Dit bericht hield in, dat in de ontvangstzaal van het stadsbestuur van de Siberische stad Omsk nog heden ten dage onderscheidingen worden uitgereikt aan burgers met de beeltenis van Josef Stalin. Opschrift op deze medailles is: „Onze zaak is gerechtvaardigd. Wij zullen overwinnen” en verder „Voor voortreffelijk werk ten tijde van de Grote Vaderlandse Oorlog in 1941–1945”. De medaille wordt notabene uitgereikt aan degenen die onder Stalin werden weggesleept uit hun woongebied bij de Volga en ondergebracht in werkkampen in de Oeral en in Siberië, de Volga-Duitsers.

Wie de laatste tijd op TV de reportages heeft gezien van de demonstraties van kommunisten, monarchisten en Russische fascistten in de hoofdstraten van Moskou zou dit voorval licht kunnen opvatten als een nieuw teken van een herlevend konservatief regiem in Rusland, dat te zijner tijd wellicht krachtig genoeg zal zijn om het min of meer democratisch bewind van Boris Jeltsin omver te werpen. Want de ontevredenheid onder de bevolking is groot. Als de voedselschaarste nog nijpender wordt, en als de introductie van de markteconomie onder Russische verhoudingen niet het middel tegen alle kwalen blijkt te zijn waarvoor het door de huidige machthebbers wordt versleten, dan ligt hier voor de konservatieven een kans voor open doel. In verschillende reportages op televisie was te zien hoe deelnemers aan de konservatieve demonstraties het portret meedroegen van Stalin, vergezeld van leuzen dat onder zijn regiem spekulanten en profiteurs een kort leven beschoren was. En ook uit andere beelden, gesprekken met gepensioneerden, die hun hele leven hard hebben gewerkt en nu van hun pensioen nog niet eens de helft van hun levensbehoeften kunnen betalen, werd duidelijk dat ook bij deze bevolkingsgroep het enthousiasme voor de resultaten van de perestrojka uitermate gering is. Meermalen brachten zulke mensen als hun mening naar voren, dat het onder het regiem van de bolsjewieken misschien een hard leven was, maar er was tenminste altijd voldoende voedsel voor iedereen. Vroeger, zo luidt stevast hun verhaal, was er niet zo'n schrijnende verrijking van een kleine groep spekulanten en profiteurs ten koste van de overgrote meerderheid van de bevolking. Eén man haalde herinneringen op aan zijn vader, die ten tijde van de burgeroorlog begin jaren '20 op hongertocht was gegaan om eten te verzamelen voor zijn gezin, en toen op een station door een groep zwarthandelaars („mjesotsjniki”) was beroofd en dermate mishandeld dat hij spoedig daarop overleed. De implicatie was duidelijk: nu is de Russische mafia weer tot precies dezelfde dingen in staat, terwijl althans de bolsjewistische staat hard tegen zulke misdaden is opgetreden.

Men kan proberen dergelijke uitspraken te relativiseren met feiten, die aantonen dat ook onder 't bolsjewistische regiem op grote schaal honger is geleden en dat de profiteurs in hoge mate waren vertegenwoordigd in de hoogste kringen van de Communistische Partij. De konnekties met mafia-achtige praktijken van de nomenklatura waren legio, zij het niet overduidelijk illegaal, omdat alles wat de Partij deed der definitie legaal was. Even nog heeft Andropov geprobeerd de Partij te verlossen uit de groep van deze kommunistische mafia en onder de heersende klasse een nieuwe discipline in te voeren. De krachten van diens KGB schoten echter tekort, waarop, na een kort intermezzo met Tsjernenko, zijn eigenlijke opvolger Gorbatsjov ging proberen delen van de sovjetmaatschappij te mobiliseren om de onwillige bovenlaag van de Partij de gewenste richting op te drijven. De door de perestrojka opgeroepen krachten zijn echter een heel andere kant uitgegaan, omdat na ruim tien jaar economische stagnatie duidelijk was geworden, dat de partij met

haar concept van de kommando-ekonomie niet in staat was om tegelijkertijd de pretenties van de Sovjet-Unie als supermacht te handhaven en het levenspeil van de bevolking ook maar op afstand gelijke tred te doen houden met wat geleidelijk aan bekend werd over het levenspeil in de DDR, Polen of Tsjechoslowakije, laat staan de westerse kapitalistische landen. Onder Stalin bestond een hele propaganda-industrie die er bij de bevolking moest inhameren dat elke daad van het bolsjewistisch regiem de materiële vooruitgang met grote stappen dichterbij bracht. De stuwdam in de Dnjepr, het Witte-Zeekanaal (een economisch zinloos projekt, in feite gebouwd op basis van dwangarbeid), Magnitogorsk en vele andere prestige-objekten dienden de bevolking het gevoel te geven, dat de materiële welvaart zoniet direkt aanwezig, dan toch binnen afzienbare tijd voorhanden was. Afgezien van de ruimtevaart, ontbraken onder Gorbatsjov zulke projekten, de overeenkomstige propaganda en – last but not least – de terreur om ze door te voeren. Typerend voor de verandering, en voor het trage tempo waarin zij werd doorgevoerd, is dat nog maar een of twee jaar geleden de beruchte strojbat – de bouwbrigades van het leger, die onder onmenselijke omstandigheden allerlei werken moesten uitvoeren – werden afgeschaft.

Het alternatief was invoering van een markteconomie, die gedragen zou moeten worden door bevolkingsgroepen die op het vooruitzicht van meer vrijheden het broodnodige eigen initiatief aan de dag te leggen. In de eerste paar jaren van de perestrojka was dit een uiterst moeizaam proces, dat in feite mislukte. De kleine bedrijven en coöperaties die werden opgericht werden alle tegengewerkt door de nomenklatoera, die ook alle verbeteringen in de toevoer van voedsel van het platteland naar de steden wist te saboteren en daarmee effectief de beloften van de markteconomie wist te ondergraven. De doorbraak van de markteconomie kwam pas op het moment, dat delen van het staatsapparaat werden geprivatiseerd door de nomenklatoera zelf. Hier ontstond een nieuwe bestaanswijze van het oude konglomeraat van Partij, KGB en leger. Ten tijde van de kommande-ekonomie werd al geschoven met grote hoeveelheden profijtelijke goederen, maar vergeleken met wat een forse marktaandeel in de film- en video-industrie, de telekommunikatie, de kunsthandel of high tech produkten zou kunnen opleveren was eerstgenoemde soort handel maar een peuleschil. Zo ontstonden diverse concerns die – al of niet in samenwerking met buitenlandse firma's – profijtelijke onderdelen van de staatsondernemingen losweekten en ze als monopolie op een markt zonder prijsbinding konden voortzetten. Dit monopolie wordt met allerlei middelen kracht bijgezet: bercht zijn de kleine en grote 'racketeers', de afpersers die in belangrijke mate het opbloeien van een echte vrije handel in de kiem smoren. Een ander voorbeeld is de ontvoering van een Australisch echtpaar in Moskou in januari j.l.. Dat echtpaar kwam praten over de betaling van een schuld van anderhalf miljoen dollar. Precies dit bedrag werd als losgeld geëist, en toen de militie uiteindelijk de ontvoerders in handen kreeg bleken daaronder zich medewerkers te bevinden van een Russisch-Australische joint venture, de Russische Bank voor Buitenlandse Betrekkingen en mensen die voorkwamen uit de restanten van de KGB.

Reeds uit deze schets blijkt, hoezeer de partijbureaukraten, de voormalige stalinisten, nu zelf betrokken zijn bij de privatiseringen en de ravage die de 'vrije markt' in Rusland heeft aangericht. In Rusland zelf zijn genoeg mensen, die zich evenzeer van deze stand van zaken bewust zijn. De heimwee naar Stalin is daarom een verschijnsel dat lang niet zo eenvoudig is als het schijnt: deels is er het wijdverbreide gevoel, dat de bolsjewieken vroeger althans orde op zaken hadden gesteld en dat spekulanten en profiteurs niet straffeloos hun gang konden gaan. Tegelijkertijd weet echter iedereen, dat dit komt omdat toen een belangrijk deel van de spekulanten en profiteurs deel uitmaakten van de nomenklatoera. De eigenlijke stalinisten zijn op het ogenblik de lagere bureaukraten, degenen die

uitsluitend gezag uitoefenden op last van hogerhand en zich daarbuiten niets kunnen voorstellen. Zo'n wereldbeeld is echter nog geen program dat geschikt is om de Russische ekonomie uit het slot te helpen en de Russische winkels te vullen. Hetzelfde kan gezegd worden van degenen die op dit moment nog de bondgenoten zijn van de stalinisten: de monarchisten en de fascistten van 'Pamjatj'. Als ze al een ekonomisch program hebben, dan komt dat neer op diktatuur, antisemitisme en een hernieuwd isolement ten opzichte van het Westen. Deze groeperingen zien, terecht, de uitverkoop van Russische goederen die op het ogenblik plaats vindt: voor spotprijzen en niet wezenlijk gehinderd door de Russische autoriteiten worden goud, platina, bont en kunstwerken voor een spotprijs verkocht aan het Westen. Een probleem voor hen is echter, dat de gewezen Kommunistische Partij zelf de grootste hoeveelheden goud, platina en wat al niet meer het land heeft uitgesmokkeld. Inderdaad is het verder zo, dat maar een klein deel van de buitenlandse firma's in Rusland opereert met het oogpunt deze markt zelf verder te ontwikkelen. Wat nu overheerst is de pioniersmentaliteit van: de beste stukken weghalen en zich niet bekommeren om de puinhoop die achterblijft. Het hernieuwde isolement van de konservatieve groeperingen is echter nog geen ekonomisch alternatief voor de huidige problemen; daarvoor is het wantrouwen tegen apparatssjiki en rechtse politieke avonturiers te groot. Meer kans van slagen zouden de nationalistten hebben wanneer bijvoorbeeld Solzjenitsyn zou besluiten terug te komen naar Rusland, teneinde daarvan een gematigd rechtse diktatuur te maken. Voorlopig ligt echter de weg open voor het Westerse kapitalisme, ook in zijn meest parasitaire vorm. Het zou trouwens ook niet de eerste keer zijn, dat een nieuwe vorm van kapitalisme zijn bestaan als parasiet begonnen is.

Hoe zit het onder deze omstandigheden met het Stalin-ereteken in Omsk? Minder verontrustend dan op het eerste gezicht zou lijken: aan ontvangst van deze Stalin-medaille is volgens de nog geldende sovjet-wetten het voorrecht verbonden om gratis met het openbaar vervoer te reizen. Bij besluit van de president van de USSR nu is voor diegenen die met geweld op transport naar andere gebieden zijn gezet of zijn ingelijfd in de zogenaamde 'arbeidslegers' voorzien in de een of andere vorm van kompensatie. En nu houdt deze 'Wiedergutmachung' op zijn sovjets juist deze Stalin-medaille in: in de ogen van de thans regerende 'demokratische bureaukraten' kan blijkbaar aan de onder Stalin gedeporteerde volken het hun toekomende voorrecht alleen worden verleend op de wijze die de sovjet-wet heeft vastgelegd, namelijk door uitreiking van deze Stalin-medaille. „Dank aan kameeraad Stalin voor de gratis reis” kopte dan ook cynisch de Izvastija.

— o —

DE CAO ALGEMEEN VERBINDEND OF NIET?

AKZO ALS PIJNLJK VOORBEELD

De laatste maanden was er een zeer interssant debat te lezen in de kolommen van *NRC/Handelsblad* over de voor- en nadelen van het 'algemeen verbindend verklaren' van cao's. Het is opmerkelijk dat dit debat op dit moment plaats vindt. De wet waarbij de mogelijkheid hiertoe werd vastgelegd dateert immers al van de jaren dertig en heeft zijn nut bewezen, zoals aanstonds zal worden aangetoond wanneer wij de argumenten van de voortsnijders van handhaven kort de revue laten passeren.

Weitenberg, de voorzitter van de werkgeversorganisatie NCW, is van mening dat een bindende cao de arbeidsverhoudingen in Nederland „evenwichtig en stabiel heeft gemaakt, iets waaraan ons land zijn arbeidsrust aan dankt” en „ook (deze) arbeidsrust kan als een economisch voordeel worden geboekt. Het is een vestigingsvoordeel, dat bij de lokatiekeuze (de keuze van een onderneming waar het een nieuw bedrijf zal vestigen — D&G) wel degelijk een rol speelt. Arbeidsrust voorkomt economische schade door stakingen en andere vakbondsacties.” Professor Nooteboom merkt in zijn commentaar (NRC, 2-3-'92) hierbij snedig op dat hoge lonen en meer vakantie de arbeidsrust ongetwijfeld ook ten goede zouden komen, maar hij geeft direkt te kennen dit meer als een akademisch slimmigheidje te zien dan als een serieus bedoeld voorstel.

De reden dat er nu gediskussieerd wordt over het nut van het algemeen verbindend verklaren van cao's is te vinden in de onstuimige tijden van vandaag de dag. Het lijkt er op dat de toenemende economische integratie van Europa velen het hoofd op hol heeft gebracht en dat men bestaande regels opzij wil schuiven, omdat „de rust op de arbeidsmarkt de rust is van het graf, en van een stilstand die we ons in de huidige turbulente ontwikkelingen in technologie en internationale markten niet meer kunnen permitteren.” Dat is nogal een mond vol en zoals gebruikelijk wordt er een hoop zwetspraak verkocht om de eigenlijke reden te verdoezelen.

Het is immers wel leuk en aardig dat tegenwoordig de technische ontwikkelingen heel hard gaan en dat de verschillende economische markten in Europa tot één grote markt aan het worden zijn. Maar dat neemt natuurlijk niet weg dat Weitenberg gelijk heeft, dat een cao en zeker een cao die geldt voor een hele bedrijfstak, de arbeidsrust bevordert. Bovendien geeft een cao ondernemers de mogelijkheid om de uitgaven voor lonen als een bekende post in de begroting op te nemen. Naarmate de productieprocessen ingewikkelder worden, is daarnaast een aangepaste opleiding van het personeel noodzakelijk en dat zijn nou net van die dingen die vaak in een cao geregeld worden.

Nee, niet langer algemeen verbindend verklaren van cao's of zelfs het afschaffen van cao's zou in Europa alleen zin hebben als de macht die de arbeiders als klasse vormen voor lange tijd gebroken zou kunnen worden. Als het mogelijk zou zijn te putten uit een enorm reservoir redelijk tot goed opgeleide arbeidskrachten, die bereid zijn te verhuizen als ze werkloos worden. Het zou alleen mogelijk zijn als in Europa arbeidsverhoudingen zouden bestaan zoals in de Verenigde Staten, waar veel minder gedetailleerd geregelde verhoudingen bestaan. Maar waar ook veel meer en veel heftiger klassenbotsingen voorkomen.

Het is om deze redenen dan ook niet waarschijnlijk dat de wet op het algemeen verbindend verklaren van cao's geschrapt zal worden. De andere nadelen ervan, waarover in genoemde artikelen serie niet openlijk gesproken werd, neemt men dan maar voor lief, zolang het niet de spuigaten uitloopt. Wij doelen hier op een al veel langer bestaand fenomeen, namelijk het feit dat de vakbond met het afsluiten van een cao *tegenover* de arbeiders komt te staan. Of beter geformuleerd, vanaf het moment dat de vakbeweging is erkent als sociale partner en als zodanig cao's afsluit voor „zijn” achterban, komt de tegenstelling tussen bond en leden scherper aan het licht. Als de arbeiders immers gedurende de looptijd van de cao niet langer akkoord gaan met de daarin vastgelegde arbeidsvoorwaarden, kan een vakorganisatie zich niet achter de leden scharen, omdat de bond dan kontraktbreuk pleegt. Formeel juridisch gesproken doen de arbeiders dat ook, maar door de bank genomen pakt justitie hen iniet aan, omdat ze met tevelen zijn.

Een interessante variant hiervan dreigde onlangs bij AKZO te gaan spelen. De Industriebond FNV en de Unie BLHP hadden met AKZO en cao-overeenkomst afgesproken

met een loonsverhoging per 1 februari van 4 pct. en een geleidelijk afschaffen van de VUT. De achterban verwierp het akkoord echter en dat was niet zo best. AKZO riep verontwaardigd uit: „Wat stelt een afspraak met de Industriebond FNV nog voor?“, en de bond had plotsklaps te kampen met een vertrouwensbreuk met de leden (NRC, 5/3 '92). AKZO wilde geen nieuwe onderhandelingen, maar kon zich tevens geen nieuw arbeidsconflict veroorloven – zoals dat in het jargon zo fraai heet – omdat er een ingrijpende reorganisatie voor de deur staat, die op zich al voor de nodige onrust zal zorgen. Na enig gepraat over en weer, waarbij de bonden spraken van heropening van de onderhandelingen, kwam er een nieuw voorstel uit de bus. Ook nu weer omhuld met een rookgordijn van moeilijke zinnen: „een fundamentele verbetering“ volgens de bonden. Volgens de AKZO waren „wat plooiën glad gestreken“.

De in dit blad reeds vaak signaleerde mythe van de rol van de vakbeweging had kortom weer eens zijn werk gedaan. De vakbeweging en het bedrijf hadden een overeenkomst bereikt en na protesten van de arbeiders werd er met veel bombarie een nauwelijks beter akkoord uit de hoge hoed getoverd. Voor zover ons bekend is de rust hiermee weergekeerd en kan de cao worden getekend en zijn nut voor de arbeidsrust weer bewijzen.

— o —

DE KLERK VRAAGT „JA“ VOOR HERVORMING

Onder invloed van hevige, niet aflatende druk is de regering van Zuid-Afrika doende de apartheid als politiek stelsel af te schaffen en te vervangen door een democratie naar westerse model onder gelijktijdige handhaving van de kapitalistische produktieverhoudingen. Toen het bij de politici doordrong dat een voortbestaan van de produktieverhoudingen niet te waarborgen was zonder deelname op de een of andere manier van een vertegenwoordiging van de zwarte meerderheid – in de praktijk dus van het ANC – liet de regering Nelson Mandela vrij. Mandela zat tot dat moment wegens zijn verzet tegen de apartheid een levenslange gevangenisstraf uit en was in de loop der jaren uitgegroeid tot het symbool van een hoopvolle toekomst voor de zwarte bevolking. Vertegenwoordigers van de grote ondernemingen hadden dit al veel eerder door: enkele jaren geleden al voerden topindustriëlen overleg met in ballingschap levende vertegenwoordigers van het ANC over de politieke toekomst van Z-Afrika en de rol die daarin zou zijn wegelegd voor het ANC.

Met de vrijlating van Mandela was de ban gebroken, de ontwikkelingen raakten in een stroomversnelling. Onderhandelingen over een nieuwe grondwet met burgerrechten voor iedereen, ongeacht huidskleur, kwamen op gang. Dit overleg, onder de naam ‚Conventie voor een Democratisch Zuid-Afrika‘ (CODESA) haalde herhaaldelijk de voorpagina's van de wereldpers. Het zag er naar uit dat deze besprekingen verrassend snel tot resultaat zouden leiden, waarbij in feite alleen de vraag of er een overgangsregering met deelname van het ANC zou komen zonder tussentijdse verkiezingen, nog niet beantwoord was. En toen kwam president De Klerk met het referendum op de proppen. Nadat de eerste schrik erover was weggezaakt, werd alras duidelijk dat dit referendum eerder een versnelling zou bewerkstelligen dan dat het een vertraging zou opleveren.

De Klerk houdt de ‚volksraadpleging‘ – op dit moment bestaat ‚het volk‘ immers alleen uit ongeveer 3,2 miljoen blanken – voornamelijk om binnelands-politieke redenen: hij wil gedekt zijn tegenover zijn achterban. Ook wanneer de blanken De Klerk niet zouden steunen in het referendum, zal de ontwikkeling niet te stuiten zijn. Dat dit gebeurt

is overigens zeer twijfelachtig. Wanneer je de massieve campagne ziet waarmee De Klerk door het land raast, geheel in de stijl van het Amerikaanse verkiezingscirkus, en de onomwonden steun die hij uit het buitenland krijgt, dan is een positieve uitslag nauwelijks te vermijden. Zelfs de Conservatieve Partij, die niet deelneemt aan CODESA, heeft na enige aarzeling besloten het referendum niet te boycotten. Hiermee accepteert zij de veranderingen als politiek feit, als onderhandelaar objekt.

Eén van degenen die zich zeer duidelijk uitspraken ten gunste van een 'ja' is de Duitse minister van Economische Zaken, die onlangs een delegatie van bankiers en zakenlieden naar Zuid-Afrika leidde. Volgens de NRC van 28 febr. j.l. gaf hij dit commentaar op het referendum: „Dit land heeft een grote kans op een positieve economische en politieke ontwikkeling als de dialoog en de samenwerking voortgaan. Geen buitenlandse investeerder zal investeren in een staat van burgeroorlog.” De bourgeoisie heeft lang genoeg gewacht en wil dat het gedonderjaag nu is afgelopen; alleen een volmondig 'ja' op het referendum is acceptabel. Ook Philips-Zuid-Afrika wil van een 'nee' op het referendum niets weten: „De wereld zal reageren als een woedende ouder tegenover zijn opstandig kind dat alle afspraken heeft gebroken. De deuren van het land gaan volledig dicht”, aldus de directeur van Philips-Zuid-Afrika in de NRC van 3 maart j.l.

Mandela doet op zijn beurt ook zijn uiterste best de blanken gerust te stellen. Hij is weliswaar tegen het referendum, waarbij 15 pct. van de bevolking zich mag uitspreken over de politieke toekomst van het gehele land, maar hij is voldoende *Realpolitiker* om tegelijkertijd te schrijven dat „bij een nieuwe grondwet . . . blanken nog altijd behoorlijk wat macht (zullen) hebben”. Ook het streven naar nationalisering van bedrijven heeft het ANC laten vallen: „ . . . we weten dat economische vooruitgang niet mogelijk is zonder de zakenwereld . . . Ons ideaal is een gemengde economie waarin de staatsbemoeienis niet groter is dan in Italië, Frankrijk of Duitsland.” (*Volkskrant*, 29-9-'92). Het aanstaande referendum verhindert het ANC ook geenszins om gewoon verder te gaan met de CODESA-besprekingen. Op 6 maart nog wist de pers te melden dat er een belangrijke doorbraak was bereikt en dat er op korte termijn een overgangsregering met deelname van zwarten zal komen. Na 17 maart zullen de details verder geregeld worden.

Het referendum toont nog eens duidelijk waar het in een burgerlijke democratie om gaat: het volk, de stemgerechtigden, heeft als functie de historische noodzakelijke veranderingen te sanktioneren, goed te keuren. Wat de historisch noodzakelijke veranderingen zijn, wordt verwoord door de pers en de daarachter staande economische belangen. Ook al hebben vele blanken de pest aan zwarten, zij weten verdomde goed dat hun maatschappelijke positie alleen gehandhaafd kan blijven als de zwarten mogen meeëten uit de ruif; voorlopig blijven de krenten in de pap toch wel voor de blanken, net als bijvoorbeeld in Zimbabwe. Dit vage besef is er natuurlijk al heel lang, maar nu, met het referendum, komt het openlijk op tafel, moeten de stemgerechtigden er bewust mee bezig zijn. Daarom zal een overwinning voor De Klerk een belangrijke stimulans voor de verdere ontwikkeling betekenen en zal een , zeer onwaarschijnlijke, nederlaag slechts een tijdelijke onderbreking van het proces zijn.

Afgesloten op 9 maart.

- o -